

**Palvelualojen
ammattiliitto**
Servicefacket

Lausunto

15.11.2023

Asia: VN/23782/2023

Sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi alkoholilain 17 ja 26 §:n muutoksesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Sosiaali- ja terveysministeriö

DIAARINUMERO: VN/23782/2023

Sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi alkoholilain 17 ja 26 §:n muutoksesta

Palvelualojen ammattiliitto PAM suhtautuu kielteisesti enintään 8,0 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävien käymisteitse valmistettujen alkoholijuomien luvanvaraisen vähittäismyyntin sallimiseen. Syyt tähän ovat elinkeinopoliittiset, terveystieteelliset ja työntekijöiden työturvallisuuteen ja -hyvinvointiin liittyvät.

Ei työllisyysvaikutuksia, ravintoloiden suhteellinen asema kurjistuu

Hallituksen esitys toisi markkinoille satoja uusia vähittäismyyntiliikkeitä, joilla on oikeus myydä enintään 8 prosenttisia käymisteitse tuotettuja alkoholijuomia. Esityksen vaikutusarviointien mukaan nykyistä vahvempien alkoholijuomien saapuminen markettien hyllyille johtaisi kaupan alan

suhteellisen merkityksen kasvuun verrattuna ravintoloiden anniskelutarjontaan. Ravintoloiden asema siis suhteellisesti heikkenee tilanteessa, jossa koronapandemian jälkilaineet eivät toimialalla ole vielä laskeneet. Taantuva toimiala houkuttelee työvoimaa yhä heikommin.

Hallituksen esityksessä todetaan, että suunnitellun alkoholilain työllisyysvaikutukset ovat olemattomat. Sen sijaan vaikutukset työntekijöiden sairauspoissaoloihin ovat aidot. Pohjoismaisen alkoholipolitiikan peruspilari on ollut alkoholinkäytön hillitseminen. Hallituksen esitys johtaa siihen, että työllisyys ei parane, mutta julkisen sektorin sote-menojen ja alkoholihaittojen lisääntymiseen syyttömien työnantajien taloudelliset kustannukset kasvavat. Tämä tuskin on hallitusohjelman tavoitteiden mukaista.

Tutkimusten mukaan alkoholihaitat ovat merkittävä työn tuottavuutta alentava tekijä. Alkoholin suurkuluttajista iso osa on mukana työelämässä. Kyseisellä ryhmällä on todettu olevan eniten sairauspoissaoloja verrattuna muihin alkoholinkäyttäjryhmiin. Kaikkiaan alkoholin kokonaiskulutuksen kasvu lisää sairauspoissaoloja.

Vaikka hallituksen esitys tuo arvioidusti vain maltillisia muutoksia Alkon markkina-asemaan, on syytä huomioida sen alkoholin käytön ehkäisemiseen pyrkivään alkoholipolitiikkaan tuovat muutokset. Toisin kuin markkinaehtoisten toimijoiden, Alkon tehtävä ei ole myydä kuluttajille alkoholia mahdollisimman paljon. Kun Alkon markkina-asema heikkenee, suomalainen alkoholipolitiikka muuttuu juomista ennaltaehkäisevästä politiikasta sen seurauksia hoitavaan politiikkaan. On tärkeää huomioida tämän muutoksen periaatteellinen merkitys jo tässä vaiheessa, kun hallitusohjelman mukaisia alkoholipoliittisia muutoksia aletaan vähitellen tuoda valmisteluun ja päätöksentekoon.

Negatiivisia vaikutuksia yksilöön ja yhteiskuntaan

PAM ei kannata kansanterveyttä heikentäviä muutoksia tilanteessa, josta puuttuvat kokonaisvaltaiset toimet alkoholin käytön haittavaikutusten ennaltaehkäisemiseksi. Alkoholi ei ole normaali myytävä hyödyke, sillä sen käytöstä koituvat kustannukset lankeavat niin merkittävässä määrin yhteiseksi maksettavaksi. Alkoholiverotuksen nosto on huono keino käytön hillitsemiseksi, sillä metodi toimii ainoastaan tiettyyn rajaan asti, kunnes se alkaa kasvattaa tuontia ulkomailta.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL teki elokuussa 2023 taustapaperin, jossa ennakoitiin, millaisia vaikutuksia käymisteitse valmistettujen alkoholijuomien vähittäismyynnin prosenttirajan nostolla kahdeksaan prosenttiin on alkoholin saatavuuteen ja kulutukseen sekä väestön terveyteen ja hyvinvointiin. THL:n kanta on selvä: Yksilön ja yhteiskunnan näkökulmasta muutoksen vaikutukset ovat negatiivisia.

THL:n mukaan alkoholimyymälöiden voimakas lisääntyminen lisää melko johdonmukaisesti myös alkoholin kulutusta ja haittoja, esimerkiksi vuoden 2018 alkoholilain uudistus johti vuotuisten alkoholikuolemien dramaattiseen kasvuun. Huolimattoman alkoholipolitiikan lasku kansanterveydelle ja kansantaloudelle on merkittävä.

2018 alkoholilain muutos johti erityisesti ongelmakäyttäjien ja nuorten alkoholinkäytön lisääntymiseen, vaikka uudistus avasi yksityiselle kilpailulle ainoastaan kolme prosenttia Alkojen myynnistä. Nyt hallitus esittää suurin piirtein samantasoista uudistusta. On erittäin todennäköistä, että vaikutus on sama. Uudistus vaikuttaa haitallisesti suomalaisten terveyteen ja nuorten alkoholin käyttöön. Tällä taas on kasvattava vaikutus päihdehuollon tarpeisiin ja muihin sote-menoihin tilanteessa, jossa hallituksen oma tavoite on kulujen karsiminen. Alkoholin suurkulutus nostaa myös merkittävästi työkyvyttömyyseläkkeen riskiä. Hallituksen toiminta ja tavoitteet ovat ristiriidassa. Heikentävä kansanterveys on huonoa talouspolitiikkaa.

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 9.12.2022-15.4.2023 toimineen tieteellisen asiantuntijaryhmän tekemään tutkimukseen perustuvia lainsäädäntöön ja rahoitukseen liittyviä ehdotuksia terveyserojen vähentämiseksi. Ryhmä asettui vastustamaan hallituksen esityksen mukaisia alkoholilain muutoksia.

STM:n asiantuntijaryhmän mukaan alkoholin kulutuksesta aiheutuu sekä yksilölle että yhteiskunnalle merkittävää terveydellistä ja sosiaalista haittaa erityisesti väestön työikäisessä osassa. Alkoholin aiheuttama kuolleisuus selittää merkittävän osan sosioekonomisten ryhmien välisistä elinajanodotteiden eroista. Alkoholisista kuolevien työllisyysurat lähtevät erkaantumaan muun väestön työllisyysurista jo 17 vuotta ennen kuolemaa alentaen työllisyysastetta väestössä. Kuten hallituksen esityksessä mainitaan, 2018 alkoholilain uudistus on johtanut siihen, että noin 130 ihmistä aiempaa enemmän kuolee alkoholiin liittyvistä syistä vuosittain.

Työhyvinvointi ja -turvallisuus heikkenevät

THL:n mukaan erityisesti erilaiset haavoittuvat ryhmät altistuvat myynnin edistämislle ja alkoholihaittoille. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että alkoholin ongelmakäyttäjien määrä lisääntyy, kun prosenttirajaa nostetaan. Sama ilmiö oli nähtävissä, kun alkoholilakia muutettiin edellisen kerran vuonna 2018. On erittäin todennäköistä, että alkoholin ongelmakäytön lisääntyminen johtaa kasvavaan turvattomuuteen ja vaaratilanteisiin paikoilla, joissa alkoholia myydään.

Kun työntekijä havaitsee varkauden yrityksen liikkeen tiloissa, hän on velvollinen puuttumaan (eli on todennäköisesti saanut määräyksen puuttua) tilanteeseen. Tilanne muuttuu helposti uhkaavaksi tai jopa väkivaltaiseksi. Häiriö- ja uhkatilanteiden pelko luo työkuormitusta, joka osaltaan vaikuttaa sairauspoissaolojen määrään, työhyvinvointiin ja tuottavuuteen. Puuttumisesta voi joskus olla seurauksena käsikähmä asiakkaan kanssa ja työntekijälle voi aiheutua jopa fyysisiä vammoja.

Hallituksen esitys toteaa itsekin, että alkoholijuomien osuus elintarvikemyynnistä on suurin pienimmissä kaupoissa. Juuri pienissä kaupoissa on eniten yksintyöskentelyä ja työntekijöille turvattomia olosuhteita.

Koronapandemia todisti, että kaupan alan työntekijät ovat valmiit sivuuttamaan oman terveytensä ja turvallisuutensa pitääkseen yhteiskunnan tärkeät rattaat pyörimässä. Alkoholien saatavuuden merkittävä helpottaminen ei kuitenkaan kuulu samaan sarjaan koronapandemian aiheuttaman kriisin kanssa eikä kaupan alan työntekijöiden terveyttä pidä ehdoin tahdoin poliittisilla päätöksillä vaarantaa. Nyt näyttää uhkaavasti siltä, että kaupan alan työntekijät joutuvat turvallisuudellaan ja terveydellään kuittaamaan merkittävän osan hallituksen alkoholipolitiikan seurauksista.

Helsingissä, 14. marraskuuta 2023

Palvelualojen ammattiliitto PAM ry

Annika Rönni-Sällinen

puheenjohtaja

Mikko Laakkonen

koulutuspoliittinen asiantuntija

mikko.laakkonen@pam.fi

p. 0405217041

Lehtimäki Nora
Palvelualojen ammattiliitto PAM ry